

Patron

INFORMACE PŘÁTEL
POMNÍČKŮ A PAMÁTNÝCH MÍST
JIZERSKÝCH HOR

2 / 95

ROČNÍK 6

Vážení přátelé,

na tomto místě určitě čekáte pozvání na výlet ku pomníčku zabitého mládence, jehož 170. výročí na letošní léto připadá a také jej vidíte na titulní straně. Z ryze technických důvodů však navrhuji, abychom tento plánovaný „letní“ výlet posunuli až na podzimní období a naopak plánovaný „zimní“ výlet uskutečnili již v létě, abychom se nemuseli brouzdat ve sněhu. V následujících řádcích se to pokusím zdůvodnit:

Krajina pod Poledníkem oplývá tisíci mohutnými buky, jejichž listí se vždy na podzim obarví pestrou paletou barev do zlatova, do žluta, do červena, do hněda a dalších překrásných odstínů, jaké jen může příroda vykouzlit. Moje nejpěknější diapositivy pocházejí právě z různých podzimů různých roků. A právě proto je začátek podzimu a měsíc říjen nejvhodnějším časem k návštěvě pestrobarevné krajiny smrti zabitého mládence, Antonína Neumanna !

Příští zimu si připomeneme 20. výročí zrušení úzkorozchodné dráhy z Frýdlantu do Heřmanic, původně až do Žitavy. Věřím, že zbytky této ojedinělé technické památky nejméně polovina z nás nikdy neviděla a proto je vhodné, abychom si ji společně prohlédli. Je skoro zbytečné vymýšlet nějakou „naši“ prohlídkovou trasu, když zaměstnanci frýdlantského nádraží každoročně koncem června pořádají vzpomínkovou akci:

PO STOPÁCH HEŘMANIČKY

navrhuji tedy, abychom se této akce společně zúčastnili a pozůstatky starých kolejí, výhybek, zrušených nádraží, mostů si zblízka prohlédli. V cíli cesty je vždy výstava starých fotografií z historie této tratě.

Sraz účastníků na frýdlantském nádraží v sobotu 17. června.
Odjezd z Tanvaldu 5.36, z Jablonce 6.09, Liberce 7.12 hodin.

Protože trasa je jen půldenní, bývá dobrým zvykem jít pak odpoledne ještě na nějaký menší výlet, např. přes Oldřichovský Špičák do Mníšku, přes Raspenavu do Oldřichova, do Poustecké obory, a pod. Při této příležitosti bychom mohli odpoledne zajít do Dolní Řasnice, tak jak navrhuji manželé Petříšovi na straně 20. tohoto vydání.

J.Š.

Gerhard Kutnar

18. července tohoto roku uplyne přesně 170 let od doby, kdy se v severozápadní části Jizerských hor odehrála jedna z nejbrutálnějších loupežných vražd všech dob. Její obětí se stal kovářský učeň Anton Neumann z Hejnic, kterému v té době nebylo ještě ani 16 let. Příběh o to smutnější, že jeho vrah nebyl nikdy vypátrán a dožil tak svůj pozemský život nepotrestán.

Podívejme se nyní na celý tento tragický příběh trochu podrobněji a začněme u samé kolébky oběti: Anton Neumann spatřil světlo světa dne 16. listopadu 1809 v Hejnicích čp. 134, tedy ve starobylé kovárně svého dědy Gottfrieda Mäussela. Hned druhý den po jeho narození - tedy 17. listopadu 1809 se v hejnickém chrámu konaly křty novorozeněte, které dostalo jména Johann Anton. A tím začala životní pouť tohoto chlapečka, jehož cesta byla velmi krátká a ne právě ta nejšťastnější. Nemalé problémy totiž nastaly již jeho narozením: rodiče v té době nebyli ještě oddáni a tak se chlapec narodil jako nemanželské dítě. To v té době sice nebylo ničím neobvyklým, ale vrhalo za jisté nedobrý stín na jinak velmi ctěnou rodinu kovářského mistra a jeho dětí - tedy především na maminku malého Johanna Antona. Důvod spočíval především v tom, že otec novorozeněte Josef Anton Neumann v té době nebyl ještě plnoletý - bylo mu teprve 18 let. (Plnoletost tehdy byla ve 21 letech.) A tak křtícímu faráři nezbývalo nic jiného, než aby přítomného tatínka malého Antona požádal, aby svým podpisem v matrice křtů stvrdil své otcovství. A tak se také stalo. Osm měsíců po této události se pak zvony hejnického kostela rozezněly znovu, aby všem lidem v blízkém, ale i vzdáleném okolí oznámily další šťastnou zprávu: a to, že si své „Ano“ před Bohem řekli rodiče malého Johanna Antona Neumanna. Před oltářem hejnického chrámu tak stanul ženich: Josef Anton Neumann, tkadlec z Hejnic a nevěsta Thekla Mäusselová, dcera tehdy již „hlavního“ kovářského mistra,

Gottfrieda Mäussela z Hejnic čp. 134. Stalo se tak dne 23. července 1810.

Malý Anton vyrůstal a prožíval své dětství v domě svého dědečka, kovářského mistra, pana Gottfrieda Mäussela v Hejnicích čp. 134 a tak nebylo divu, že si jej děda později velmi často brával s sebou do kovárny, když šel pracovat. Malému chlapci se v dílně velice líbilo a byl nadšen hořící výhní stojící uprostřed jinak tmavé místnosti, a ze které děda se svými pomocníky vytahoval do ruda rozpálené výkovky železa. Nejvíce se však malému Antonovi líbilo kování koní: to se dokázal nekonečně dlouho dívat na to, jak si jeho děda umí dobře poradit s těmito hřebci. A dědeček byl velmi hrdý na to, že má konečně mužského potomka, kterému svoji zručnost a zkušenost v budoucnu předá. Nebylo tedy žádným tajemstvím, že si kovářský mistr nepřál nic jiného, než aby jeho vnuk nastoupil stejnou životní dráhu, jakou před léty nastoupil on sám. Tím se pomalu, ale jistě připravoval Anton Neumann na své budoucí povolání. Avšak i v tomto případě se naplnila stará známá modrost: „Člověk míní a Bůh mění“.

Píše se rok 1824. Malý Anton dorostl v urostlého mládence a má nastoupit jako kovářský učeň do dílny svého hodného dědy v Hejnicích čp. 134. Jaké však muselo být zklamání nadaného chlapce, když mu právě v tomto roce jeho milovaný dědeček nečekaně umírá. Vždyť oba si tak strašně moc přáli, aby se nástupcem starého kovářského rodu Mäusselů, který v té době neměl mužského potomka, stal právě vnuk kovářského mistra, mladý Anton Neumann. Mládencovým přáním však přesto zůstalo to, že splní životní slib daný svému dědovi a koneckonců i sobě samému, že se stane kovářem.

Jelikož nebyl nikdo, u koho by se mladý chlapec mohl vyučit dokonale svému budoucímu řemeslu v Hejnicích, rozhodli se rodiče, že jej dají na výuku do známé kovárny v Liberci, na Šibeničním vrchu. Z jejich syna se přeci měl stát znamenitý kovář a pozdější mistr. A právě zde v Liberci se chlapci mělo dostat dobrého a kvalitního řemesla. Že se však

jedná o mládencovo osudné rozhodnutí, tehdy nikdo z nich netušil.

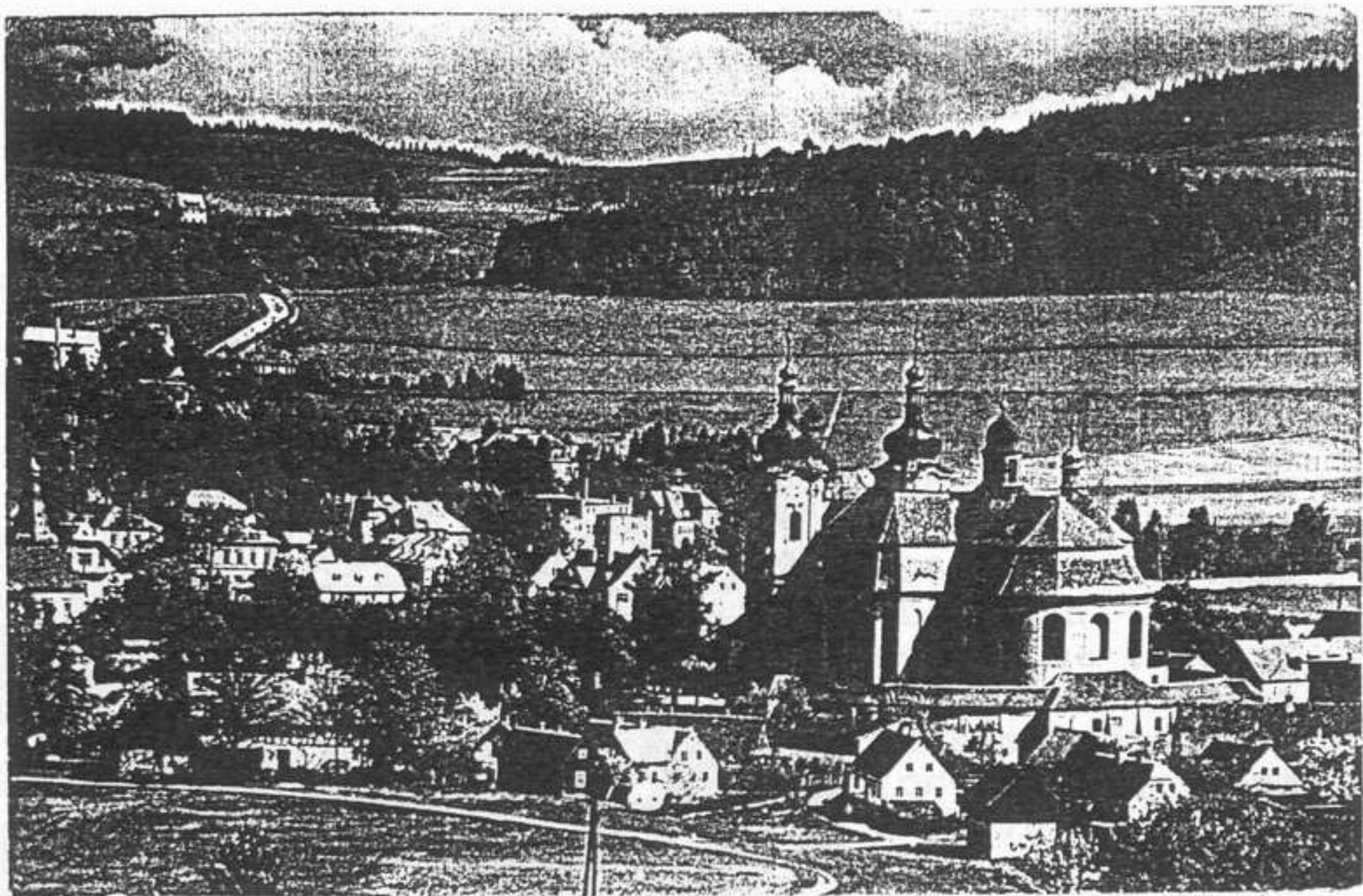
Anton Neumann tak docházel každý týden na výuku do Liberce a o volných dnech zpět ke svým rodičům do Hejnic, kde na místo jeho dědy nastoupil v kovárně jeho otec Josef Anton Neumann.

Z jakých důvodů se kovářský učeň měl v osudné pondělí, dne 18. července 1825 vrátit domů do Hejnic, se mi nepodařilo zjistit. Ve starých záznamech je uváděno, že v ono uvedené pondělí požádal mladý hoch svého mistra, aby jej po skončení výuky pustil navštívit svoji maminku v Hejnicích. Mistr mu tento odchod povolil a chlapci řekl, že dnes může také výjimečně skončit o něco dříve. Chlapec se rychle umyl a spěchal ven z města, směrem na Mníšek a Oldřichov v Hájích.

Muselo se zajisté již šerit, když Anton Neumann došel do sedla Hemmrichu, aby se zanedlouho na to vydal na svoji poslední cestu po Staré poutní. Neda-leko za sedlem totiž na něj v lese čekal jeho vrah.

Nechal chlapce kus přejít, aby jej záhy na to ze zadu napadl a přehodil mu přes krk provaz se smyčkou, kterou rychle stahoval. Jakmile však zjistil, že urostlý mládenec je schopen se docela dobře bránit, popadl vrah u cesty ležící kámen a udeřil s ním chlapce silnou ranou do temene hlavy. Ten se po této ráně zhroutil k zemi a zůstal nehybně ležet. Vrah pak svoji oběť odtáhl na okraj cesty do příkopu, prohledal mrtvému kapsy a okradl jej o několik málo krejcarů, které chlapec před tím dostal od svého mistra na cestu.

Děti z raspenavských domů „U dvora“ pak na druhý den našly tělo mrtvého kovářského učně ležet na okraji cesty, když v těchto místech chtěly sbírat právě zralé maliny. Zabitý mládenec byl na to převezen do svého rodiště, kde se pak ve čtvrtek, dne 21. července 1825 konal na starém hejnickém hřbitově pohřeb. Životní přání jeho dědečka, ale i přání jeho - mladého nadějného kovářského učně se tak nikdy nenaplnilo.

Rodiče zavražděného syna byli touto událostí natolik zdrceni, že se jim po celý život již nepodařilo se s tímto osudem smířit. Otec Antona Neumanna, který v této době pracoval a vedl kovárnu po svém tchánu, si přeci tolik sliboval od svého nadějného syna a připravoval mu dobré a perspektivní místo v hejnické kovárně čp. 134. Každý den, když přišel na své pracoviště, musel vzpomenout na to, co se před několika dny odehrálo v tmavých lesích Jizerských hor. A tak netrvalo dlouho a následoval svého syna: Zemřel v roce 1829. Jeho manželka, paní Thekla Neumannová, tak během velmi krátké doby ztratila své tři nejbližší milé: Nejdříve ji v roce 1824 umírá její tatínek Gottfried Mäussel, rok na to je zavražděn její syn Anton a čtyři roky na to ztrácí i svého milovaného manžela Josefa Antona. Nepředstavitelně těžký osud potkal tuto zajisté velmi statečnou a houževnatou ženu, které tak nezbyvalo nic jiného, než aby na čas vedla kovárnu sama, jako dědictví svých předků. Ne však na dlouho, protože jednak by na to nestačila a jednak ani tomuto řemeslu nerozuměla. A proto se v roce 1830 znovu provdala za Friedricha Müllera a kovárnu převedla na něj.

Jako památka na tento smutný příběh se nám do dnešního dne zachoval pomníček známý pod názvem „U zabitého mládence“. Stojí dodnes na levé straně Staré poutní cesty, nedaleko místa, kde cesta přechází přes železniční trať. Tisíce, desetitisíce ba i statisíce poutníků přešly během uplynulých 170 let kolem této památky, aby se zde na chvíli zastavili a uctili památku nevinné oběti hanebné loupežné vraždy. Muži snímali své klobouky, ženy své šátky a děti se tiskly co nejbliže ke svým rodičům, kteří jim právě dovyprávěli smutný osud zabitého mládence. Všichni společně si pak odříkávali „Otče náš“ - na počest nevinné oběti, která tehdy stála na prahu svého úspěšného života a řemesla a jejíž sudičky jí nedopřály dlouhého života: Anton Neumann se dožil pouhých 15 let, 8 měsíců a 2 dny .....

Použité prameny a literatura:

1. Matriky křtů, oddavků a zesnulých fary Hejnice, uložené ve Státním oblastním archívu Litoměřice.
2. Sbírky Frýdlantského zámeckého archívu, uložené ve Státním oblastním archívu Litoměřice, pobočka Děčín.
3. Kniha: „Ortsgeschichte von Haindorf, Josef Bennesch, 1924.
4. Ročenky Německého horského spolku.

= + = + = + =

Barevné fotografie z výstavy Jana Pikouse pro všechny čtenáře „Patronu“ byly v počtu 70 kusů pořízeny díky veliké laskavosti manželů Zítkových.

Beim erschlagenen Jungen.

Motto:

Všechny pomníky by měly mít stejný podstavec, aby se po každém převratu mohly vyměnit jenom hlavy.

Na okraji parku pod šumburským kostelem byl po válce postaven pomník osvoboditelům ozdobený rudou hvězdou. V průběhu let hvězda zmizela a lidé pomalu zapoměli, jakou událost pomník připomínal. Po listopadu byl tento pomník nově ozdoben vysokým ozdobným křížem.

Když pomínu skutečnost, že na tak velký, monumentální pomník se štíhlý krucifix v neogotickém duchu příliš nehodí, zaráží spíše otázka: Komu vadil pomník osvoboditelům ?

Úplně jinou pohádku si vymysleli potentáti ve Vrkoslavicích. Na okraji parčíku za školou stával štíhlý jehlan na paměť padlým za světové války. Později byl tento pomník postaven „vzhůru nohama“ (špičkou dolů) a ozdoben rudou hvězdou. Před několika roky byl opět uveden do původní podoby.

Pomalu se tak dostávám k ošidnému námětu následujících stránek, kterým se stává 50. výročí konce II. světové války a vítězství nad hitlerovským fašismem. Když jsem poprvé navrhl, aby část tohoto vydání byla věnována - dá se říci - velmi významnému výročí, bylo mně vyčteno, že tím znovu bezdůvodně rozpoutám vášně mezi Čechy a Němci. Protože tento výtisk budou čísti příslušníci obou národů, obhájím svůj záměr úryvkem z novoročního projevu presidenta Václava Havla:

„Druhá světová válka neoddělitelně patří do našich dějin ... Tak jako by se Evropa neměla napříště dělit na malé a velké, na mocné a méně mocné, neměla by se už dělit ani na dávné vítěze a dávné poražené, na dávné oběti a dávné utlačovatele“.

Účelem následujících řádků také není přehodnocování historicky definovaných událostí, nýbrž jsou připomínkou událostí, které se ani našemu kraji nevyhnuly ...

Proto do Patronu určitě patří.

PARTYZÁNSKÁ ZEMLJANKA VE VLASTIBOŘI

Mezi památná místa protifašistického odboje na Jablonecku, zahrnutá do státního seznamu kulturních památek, patří partyzánská zemljanka ve Vlastiboři.

Její historie nás vrací do doby nacistické okupace, kdy se sudetsko - protektorátní hranice přiblížila k české Vlastiboři na vzdálenost pouhých 5 km. Za touto hranicí v průmyslových oblastech Jizerských hor vyrůstaly zajatecké a pracovní tábory. (V Liberci, Rýnovicích, Rychnově, Tanvaldě, Kobelhäuser aj.) Váleční zajatci a lidé zavlčení sem ze všech koutů okupované Evropy nastupovali v továrnách s válečnou výrobou na místa německých dělníků, kteří odcházeli bojovat na frontu.

První uprchlík ze zajateckého tábora se ve Vlastiboři objevil v roce 1942. Nalezl pomoc a přístřeší v blízké hájence. Počet utíkajících válečných zajatců každým rokem vzrůstal. Jak zajistit, aby v bezpečí dočkali konce války? Ve Vlastiboři se našli lidé ochotní riskovat život pro záchranu uprchlíků a takřka před zraky německých vojáků vybudovali partyzánskou zemljanku. Dnes se kolem ní tyčí vysoké smrky, ale v době, kdy ji lesní dělníci a vlas-

tibořští občané v nej-
přísnější tajnosti bu-
dovali, rostlo tu hus-
té mlází, kterým se
nedalo projít, muselo
se jím prolézat po ko-
lenou. V zemljance se
v bratrské družnosti
sešli občané ruské,
francouzské, anglické,
španělské i české ná-
rodnosti. Vlastibořští
jim ze svých hubených
válečných přidělů a
skromné úrody poskyto-

vali jídlo i ošacení. Před koncem roku 1944 našel ve vlastibořské zemljance spolehlivé zázemí také Konstantin Ivanovič Žukovskij, pozdější velitel partyzánské skupiny, nesoucí jeho jméno. Zde za pomoci vlastibořských občanů navázal styk se sovětskými válečnými zajatci a zavlčenými dělníky v zajateckých a pracovních táborech v blízkém okolí i ve vzdálenějších místech.

V dubnu 1945 skupina „Konstantin“ zahájila opravdový partyzánský boj. Přepadala skupiny německých vojáků, ničila německá vojenská auta, vybírala sklady zbraní a později začala ničit železniční a telekomunikační spoje. Dny do osvobození naší vlasti byly naplněny hrdinstvím všech členů partyzánské skupiny „Konstantin“, vlastibořských občanů i těch, kteří utíkali ze zajateckých táborů a přidávali se k partyzánům. Učitel Josef Hubený a Miroslav Černý, oba z Vlastiboře, zaplatili svou pomoc partyzánům svými životy.

Partyzánská skupina „Konstantin“ přispěla významným podílem k osvobozovacímu boji. Tuto skutečnost potvrdil velitel generálního štábu sovětských armád, umístěných v severočeské oblasti, generál Samochvalov, který 15. května 1945 přijel se

svým štábem na koni do Vlastiboře.

V roce 30. výročí vzniku protifašistického odboje v obci, 8. června 1974, byla vlastibořská zmljanka obnovena. Zůstává živým svědkem, jak se uprostřed fašistického běsnění v skrytu rozvíjela lidská solidarita ve vzácný květ internacionálního cítění.

Na okraji lesa při cestě z obce k zmljance střeží krajinu sousoší tří bojovníků - partyzánů, symbol internacionálního a bratrského spojení českých, sovětských, francouzských i jiných vojáků a partyzánů v boji za svobodu, mír a sbratření národů.

Vydal MNV Vlastiboř v roce 1974.

Před 50-lety za 2. světové války

Není již přesně známo, kdy byly zahájeny práce na výstavbě protiletectvých podzemních krytů v Tanvaldě. Rozhodně to ale začalo už před rokem 1944. Tehdy došlo z německé strany rozhodnutí, že budou hloubeny tři podzemní tunely na území Tannwaldu - Schumburgu an der Desse. Tak se tehdy městečko Tanvald jmenovalo.

Brzy na to se začalo s vrtáním do země. Pod dozorem německých stráží zde váleční zajatci ve střídavých směnách odváděli tvrdou práci. Možná, že mnozí staří Francouzi ještě dnes vzpomínají, jak se v Tanvaldě nadřeli. Mezi lidmi se mluvilo nejdřív o protiletectvých krytech, později vznikly i domněnky o jiném využití budovaných podzemních prostor, které byly rozmístěny takto:

1. Za vlakovou zastávkou u jezu na řece Kamenici.
2. Velmi blízko u kina, zprava za ním.
3. Nedaleko za hlavním nádražím, při silnici na Desnou.

Všechny tři tyto štoly jsou do dneška otevřené a je možno (s určitým rizikem) se podívat, jak to uvnitř vypadá. Nejhorší přístup je do tunelu u kina, kde nastalo částečné sesutí zemin. Na sklonku roku 1944 (tento letopočet najdete nad vchodem tunelu u jezu), kdy se válka chýlila ke konci, byly práce zastaveny a nadále ponechány svému osudu. Tento stav trvá dodnes i když byly mnohdy činěny pokusy o zazdění vchodů do štol, ale bezúspěšně.

Ivan Sedlák

Čemu vlastně měly sloužit tyto staré štoly ?

Zřejmě jako úkryty před leteckými útoky, neboť vzhledem k charakteru výroby v Pribschově fabrice - je to ta dlouhá budova se strážními věžemi na pravém břehu Kamenice, dnes garáže Seby a v Totexu, kde se v maximálním utajení vyráběly díly do Messerschmidtů a do dalekonosných raket V-2 („fau-cvaj“) hrozilo prozrazení a nálety spojeneckých jednotek. Jako zdroj pracovních sil sloužil zajatecký tábor v Popelnicích, v místech, kde je nyní hřiště. Nebylo to však jediné místo s vojenskou výrobou. Např. firma Zittwerke v Semilech (v budově Kolory v Říčkách) opravovala letecké turbínové motory a vyráběla další součástky. V této fabrice však pracovali převážně totálně nasazení studenti z uzavřených českých škol ... J.Š.

V průvodní poznámce s obdrženým Patronem 1/95 mě synovec J.Š. chytře vyzval k napsání příspěvku na téma květnové dny roku 1945. Prý: až budeš psát článek o zavraždění famílie Häckerlových 9.5.1945 napiš, že to bylo u „Herta - Quelle“, to už všichni znají, aby se mohli rychle orientovat.

Ale kde jsem v té době byl já a kde se celá událost rychle seběhla ? Nebyl jsem očitým svědkem a v nejlepším případě bych mohl napsat jenom osobní vzpomínku na tu chvíli i vlastního - buď skutečného, nebo domělého ohrožení. Velmi bych těž nesouhlasil s označením „zavraždění“ německé rodiny. Vždyť byla ještě válka a z hodnověrných svědectví vím, že sovětské vojáci měli přesně určené cesty, kudy musejí projet při obsazování kraje. Tak se také dostali po silničce v Šumburku nad Dešnou směrem ke hřbitovu, kde před zatačkou a potokem Herta - Quelle stál nad cestou rodinný domek, původně rodiny Tomášových. Rodina Tomášových zřejmě po zabrání Sudet se musela vystěhovat a jejich domek buď hned, nebo posléze zabydleli Häckerlovi. (Nevím ani jak se jméno přesně psalo, říkalo se, že on - Häckerle - byl mistrem odborného výcviku v tanvaldské textilce.) A tito Häckerlovi, snad ještě spolu s jinými soukmenovci se tenkrát zabarikádovali v domku a ze sklepního okénka zastřelili kulometem ruského vojáka, který od silnice přicházel po cestičce k domku, snad na udání, že tam jsou „Germánci“. Ze strany „vojska“ to byla asi jediná oběť, neboť s velikou rychlostí se ostatní vojáci ze silničky rozprchli v rojnici a stříleli, jak uměli. Také pohotově měli malé dělo,

kterým se ihned trefili do sklepního okénka, i jinam a domek z části pobořili. Z prvu zřejmě stříleli ze samopalů i na okolí domu i na sousední domek Šídových a snad se dostali až nad domy do lesa. Kulky hvízdaly nad les zvaný Kopecký háj a také až na polní cestu, kde čistě náhodou jsem se s tehdejším kamarádem vyskytoval. Společně jsme měli dojem, že kdosi střílí přímo na nás a proplazili jsme se příkopem směrem k dalšímu lesíku označovaném jako Bahenské březí. Slyšeli jsme všechnu střelbu, i tu z toho kanónku, ale teprve později se dozvěděli, co to bylo za akci. A také tu probouranou zeď v kamenné podezdívce u sklepního okénka jsem viděl až dodatečně. Ze všeho nejvíc si pamatuji na silný pocit strachu, že by se mně nechtělo na konci války tak bídne, nešťastnou náhodou, zahynout.

Häckerlovi měli zřejmě jiný úmysl a zcela záměrně se jim povedlo skončit zvoleným způsobem - ztraceným, z jejich hlediska asi hrdinným, bojem. Pro sedmičlenou skupinu fanatiků - tolik snad jich v domku bylo (nebo snad zoufalců ?) - to byla asi veliká chvíle.

Ze vzpomínek Jaroslava Zemana
rodáka z Českého Šumburku

Manželé Hartychovi z nedalekého domku k tomu přidávají:

Häckerle byl skutečně fanatik a dům byl plný munice a podobně se vyzbrojoval v Totexu. V době přestřelky byli doma: starý Häckerle, jeho manželka, její sestra a jejich čtyři děti - všichni tam zahynuli. Vojáci snad hned nepoznali, odkud vyšel výstřel a proto začali střílet dokola na všechny domy a do Kopeckého háje, v domění, že je tam ukryta celá skupina. Potom uviděli pohyb ve sklepním okénku a svoji střelbu zaměřili tam. Paní Hartychová, rozená Tomášová (však bez jakékoliv souvislosti s Tomášovými z domu číslo 519) také s rodiči ležela na zemi ukrývaje se před střelbou. Její otec, pan Tomáš potom zabitého sovětského vojáka odvezl na trakaři na šumburský hřbitov, kde byl později pochován. Také v našem domě (čp. 294) v té době bydlel Otto Swarowsky, známý esesák, kterého pak jeho matka ukrývala zastlaného v peřinách, protože po incidentu do tohoto kouta Šumburku chodili sovětské vojáky po řadu dní hlídkovat ...

FRANCOUZSKÝ POMNÍČEK VYŠEL Z ANONYMITY

Skutečně asi málokdo z libereckých obyvatel věděl o pomníčku s francouzským nápisem a latinským voláním po míru DA NOBIS PACEM. Kromě toho nesl ještě datum 15. srpen 1944, nápis o autorství francouzských válečných zajatců a monogramy BB a MM. Stál zarostlý plevellem na naprosto nedůstojném místě, zcela zakryt za garážemi pod teplovodem v bývalém lomu u křižovatky dvou silnic, vedoucích na Jablonec. Jen někteří majitelé místních garáží, si čas od času všimli auta s francouzskou poznávací značkou, jehož posádka chvilku u pomníčku postála a zase odjela. Nikdo nic nevěděl o jeho historii.

Rozhodl jsem se pokusit přijít věci na kloub a potom hledat řešení pro pietnější umístění této neznámé památky. Podařilo se mi zjistit, že v Liberci byl za války větší počet francouzských zajatců, kteří pracovali v různých podnicích, zejména v lomu a Liebiegově továrně, dnešní Textilaně. Bydleli v dřevěných barácích u lomu. Zaslchl jsem, že v sedmdesátých letech přijela do Liberce skupina Francouzů, kteří se o pomníček zajímali. Podařilo se mi získat jejich adresy. Přišla odpověď od jednoho bývalého francouzského válečného zajatce, který byl v Liberci, i s adresami dalších pamětníků. Napsal jsem mnoho dopisů a zde vyjímám z jejich odpovědí:

Byl jsem zajat v roce 1940 v Alsasku. 18. července nás v dobytčích vagonech odvezli do Německa, po čtyřech dnech bez jídla a pití jsme vystoupili ve Stalagu. Během 48 hodin jsme vyjedli vše, co se dalo, trávu, šneky, brouky. Později jsme byli převezeni do Teplic a konečně do zrušeného divadla v Koloseu v Liberci. Byli nás čtyři tisíce. Koncem srpna byla moje jednotka přidělena na stavbu domu na předměstí Liberce. K jídlu jsme dostávali polévku z tuřínu a 1 Kg chleba na 40 mužů. Stavěniště jsme opustili 9. prosince 1940. Tehdy silně mrzlo, až 25 stupňů pod nulou, proto jsme byli přeloženi do Liebiegovy továrny. Byl jsem v partě s dvěma staršími Čechy. S koníky jsme vozili z nádraží pytle textilu. Na nádraží jsem měl možnost zvážit se. Měl jsem 43 Kg místo původních 70. Strava se pomalu zlepšovala.

V roce 1943 jsme byli přemístěni do dřevěných baráků na křižovatce silnic k Jablonci. Vždy první neděli v měsíci jsme směli na mši. Tam jsme se setkávali s jinými zajatci, kteří pracovali v jiných fabrikách. Tam jsme se dozvěděli o vylodění v Normandii i o postupu východní fronty. Z původního počtu 100 mužů v našem komandu nás zbývalo jen 42. Cítili jsme blížící se svobodu a nechtěli jsme opustit místa, aniž bychom zanechali stopy po našem zajetí a vzpomínku na zmizelé kamarády. Dva z nás přišli na myšlenku postavit kříž s nápisem „DA NOBIS PACEM“ a s prosbou k panence Marii, aby již konečně byl mír a mohli se vrátit domů. 15. srpen je ve Francii velkým Mariánským svátkem. Vždyť to

Francouzští zedníci na fotografii ze srpna 1944 již nežijí.

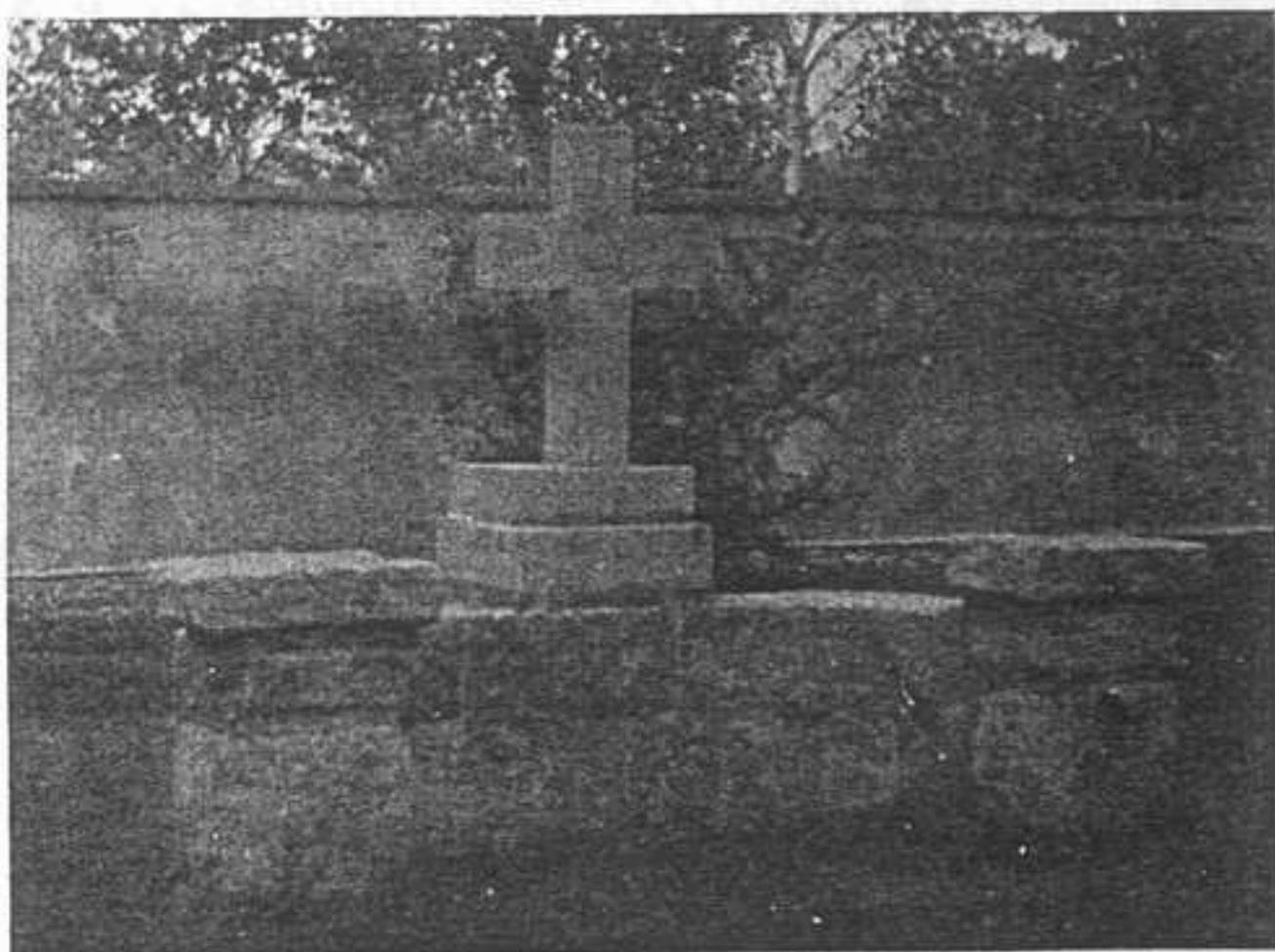
té do pomníku patří dvěma zedníkům, kteří se o stavbu kříže nejvíce zasloužili. Bezprostředním podnětem ke stavbě pomníku však byla smrt jednoho z našich kamarádů, který v těch dnech zemřel na zápal slepého střeva. Fotografie pořídil potají jeden z civilních spolupracovníků.

Na Čechy vzpomínám velmi rád. Byli na nucených pracech stejně jako my. Z Liberce jsme odjížděli až začátkem června 1945. Cesta trvala pět dnů, než jsme se mohli setkat s našimi rodinami. Při vzpomínce na Liberec se mi objeví bolest u srdce a slzy v očích zejména tehdy, když u nás napadne trocha sněhu. Vždy si musím vzpomenout na pět zim, které jsem prožil ve Vaší vlasti. Vždy si vzpomenu, jak jsem shraboval sníh na cestách u Liebiegovy továrny, na nohou dřevěné boty ovázané hadry .....

Liberecký den 13. září 1994 (pro Patron zkráceno)
Pro LD zpracoval MUDr. Milan BABUŠKA - Alliance Française

Z L O M U N A H Ř B I T O V

Včera odpoledne se na hřbitově v Liberci - Ruprechticích uskutečnil malý pietní akt. Za přítomnosti francouzského velvyslance v Praze Benoit d'Aboville zde byl odhalen pomníček francouzským zajatcům, pracujícím za druhé světové války v dnešní Textilaně a v nedalekém kamenolomu. Dle M. Babušky, představitele liberecké společnosti Alliance Française, která byla iniciátorem této akce, byl pomníček postaven už v roce 1944. Poté upadl téměř v zapomnění, skrytý v

plevelu za garážemi nedaleko zmíněného lomu. Přemístěním pomníku na důstojné místo vyjádřili iniciátoři za celé město holdtům, kteří zahynuli v boji proti fašismu.

Z denního tisku 11. listopadu 1994.

Obnova pomníčků v Lužických a Jizerských horách

Přes letošní zimu jsem zhotovil a připravil k montáži tyto pomníčky:

1. Borovice smrti (Mordkiefer)

kříž s korpusem Krista a nápisem „Memento mori“. Pod křížem bude tabulka s česko - německým textem připomínající dávnou tragedii vraždy a sebevraždy milenců kolem roku 1830.

2. Hřebenový buk

stylizovaná hliníková deska s křížem a oválnou tabulkou.

3. Lönsův pamětní kámen

plechová tabule (110 x 20 cm), která bude zabudována do nejhlouběji tesaného výklenku.

Pomníčky bych rád umístil koncem jara za laskavé pomoci některého z členů našeho sdružení.

Eduard Švajda

Pan Eduard Švajda připravuje nový velký soupis pamětihodností v Jizerských horách a přilehlém okolí. V tomto soupisu však stále zůstává několik pamětihodností, o kterých nejsou k dispozici žádné podrobnější údaje. Pan Švajda vyzývá všechny, kteří by o některé z následujících pamětihodností něco věděli, aby jej neprodleně informovali, aby nový aktualizovaný seznam mohl v brzké době vydat.

P A M Á T K Y N E Z J I Š T Ě N Ě H O P Ů V O D U

Mníšek

Jablonec - Žižkův Vrch

Rádlo

Pamětní kámen při silnici k nádraží

Pamětní kámen na hřišti

Pamětní kámen pod prodejnou

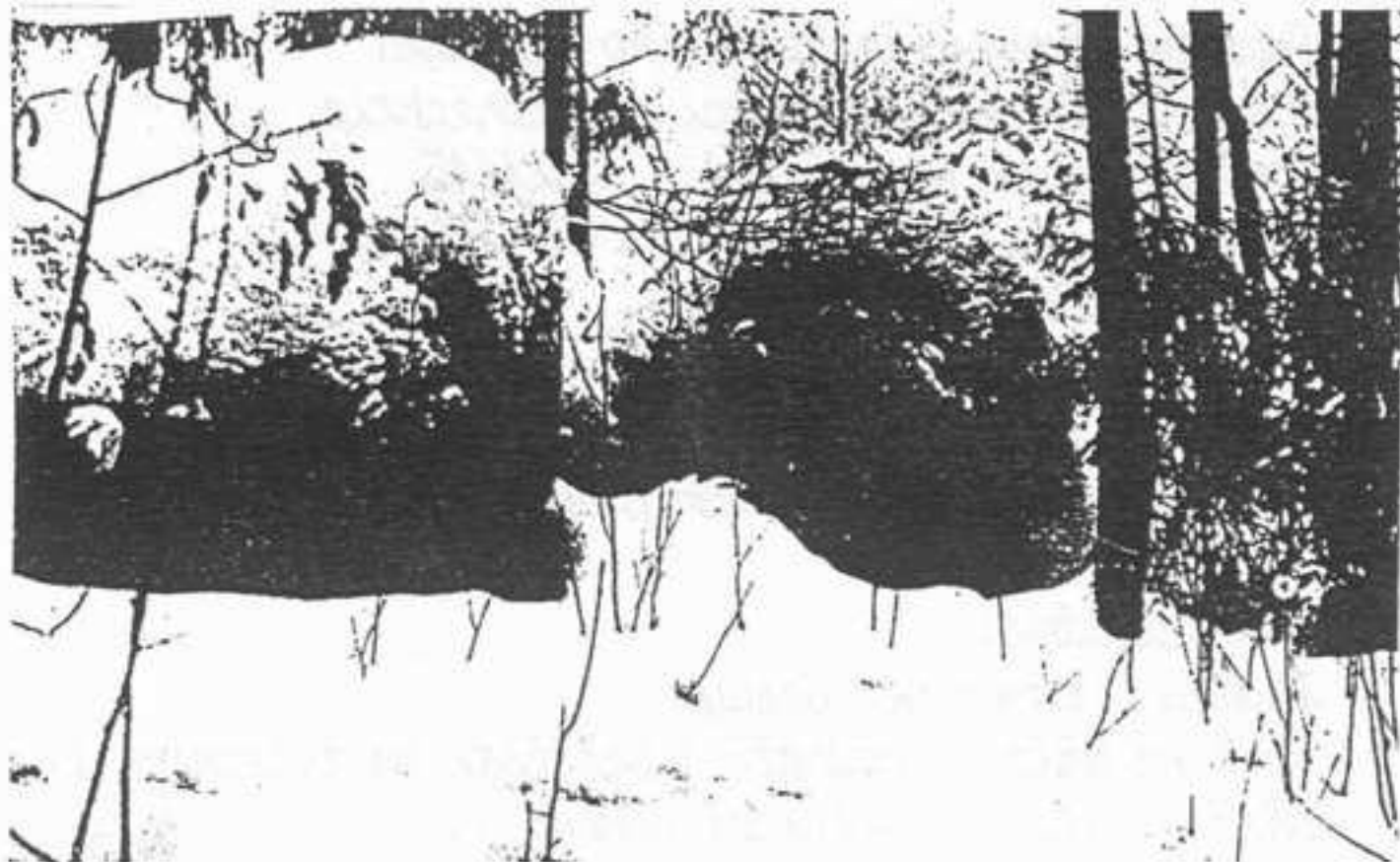
Oldřichov v Hájích	Pamětní kámen u železničního viaduktu
Ždár	Pamětní kámen při silnici do Albrechtic
Liberec - Aloisina výšina	Pamětní kámen nas hřišti - sídliště
Janov n.N.	Prázdná nika ve skále u hlavní silnice
Smržovka - Městský park	Pamětní kámen u Parkhotelu
Smržovka - Městský park	Skála s výklenkem pro desku v dolní části parku
Libverda	Pomník v lázeňském parku
Libverda	Pamětní kámen v lázeňském parku
Hrádek n.N. - park	Pamětní kámen
Hrádek n.N. - park	Pramen - kámen bez desky
Kryštofovo údolí	Kříž na bříze u nádraží (Neštěstí na železnici)
Vesec pod Ještědem	Kříž na stromě (Silniční nehoda)

K D E Z E M Ě L A A N N E L O R E F E I X O V Á ?

V Patronu 1994/4:12 jsem s překvapením četl noticku o místě smrti Annelore Feixové, která se opírala o mně neznámý, ale bezpochyby autentický dopis Emila Nováka. S Emilem jsme si vyměnili desítky dopisů o jizerskohorských pomníčkách, ale o zavražděné dívce A.F. jsme spolu nekorespondovali. Protože ve 2. vydání Knihy o Jizerských horách píšu na str. 281, že místo, kde bylo nalezeno mrtvé tělo plavovlásky Annelore Feixové, je jako stvořené pro pomníček (a myslím si to dodnes), musím napsat čtenářům Patronu, jak je to s tím místem ve skutečnosti, aby náhodou nevztyčili prostý kovový kříž (který jediný by se na to místo hodil) na jiném skalisku, než by měli a které by bylo skutečného místa vzdáleno asi 200 metrů.

Když mne MUDr. Svoboda zavedl koncem 70. let mezi jabloncké kriminalisty - píšu o tom na str. 85 zmíněného vydání - měl jsem možnost (nevím jestli legální nebo to bylo trochu na černo) prohlížet svazky vyšetřovacích spisů, vypisovat z nich údaje, které mne zajímaly a také s příslušným vyšetřovatelem navštívit inkriminované místo vraždy. V případě A.F. byl tím vyšetřovatelem dnes již zemřelý p. Hejna. Odjel jsem s ním za posledního sněhu autem do Malého semerinku a zavedl mne na místo, kde Ivan Drábek dívku postřelil, i tam, kde ji umírající,

Místo, kde byla nalezena Eleonora Fichtlová

odtáhnul, v noci pak po svém návratu již mrtvou znásilnil a kde ji po několika dnech našli obnaženou a mrtvou. Omlouval se, že již uplynulo od případu 18 let a nebyl si jist, pod kterou ze dvou nevelkých skalek, vzdálených ale od sebe jen několik metrů, tělo tehdy leželo.

Nyní, po přečtení noticky v Patronu a po uplynutí dalších sedmnácti let, jsem otevřel svoji kartotéku s tehdejší dokumentací a zjistil, že jsem si kdysi ze spisů vypsál (mimo jiné), že A.F., která bydlela v Janově n.N. čp. 538, byla nalezena 100 metrů od domu čp. 98 a 60 metrů od domu čp. 154 (.dnes č. 1064) a 30 metrů zhruba po svahu od místa střelby, resp. místa, kde ji I.D. dohnal po dalším selhání zbraně. V kartotéce jsem našel také kopii kapitoly (Výstřel na Severáku) z knihy (značně pokleslé literární úrovni) kriminálních příběhů, v níž byl tento případ pod pseudonymy popsán. Je to R. Jánského (.i to je patrně hromadný pseudonym.) Tady bezpečnost (1. vyd. z r. 1966, 2. vyd. z r. 1969), kterou mají v liberecké knihovně pod signaturou L 8105 a L 11656. Zavražděná je v ní

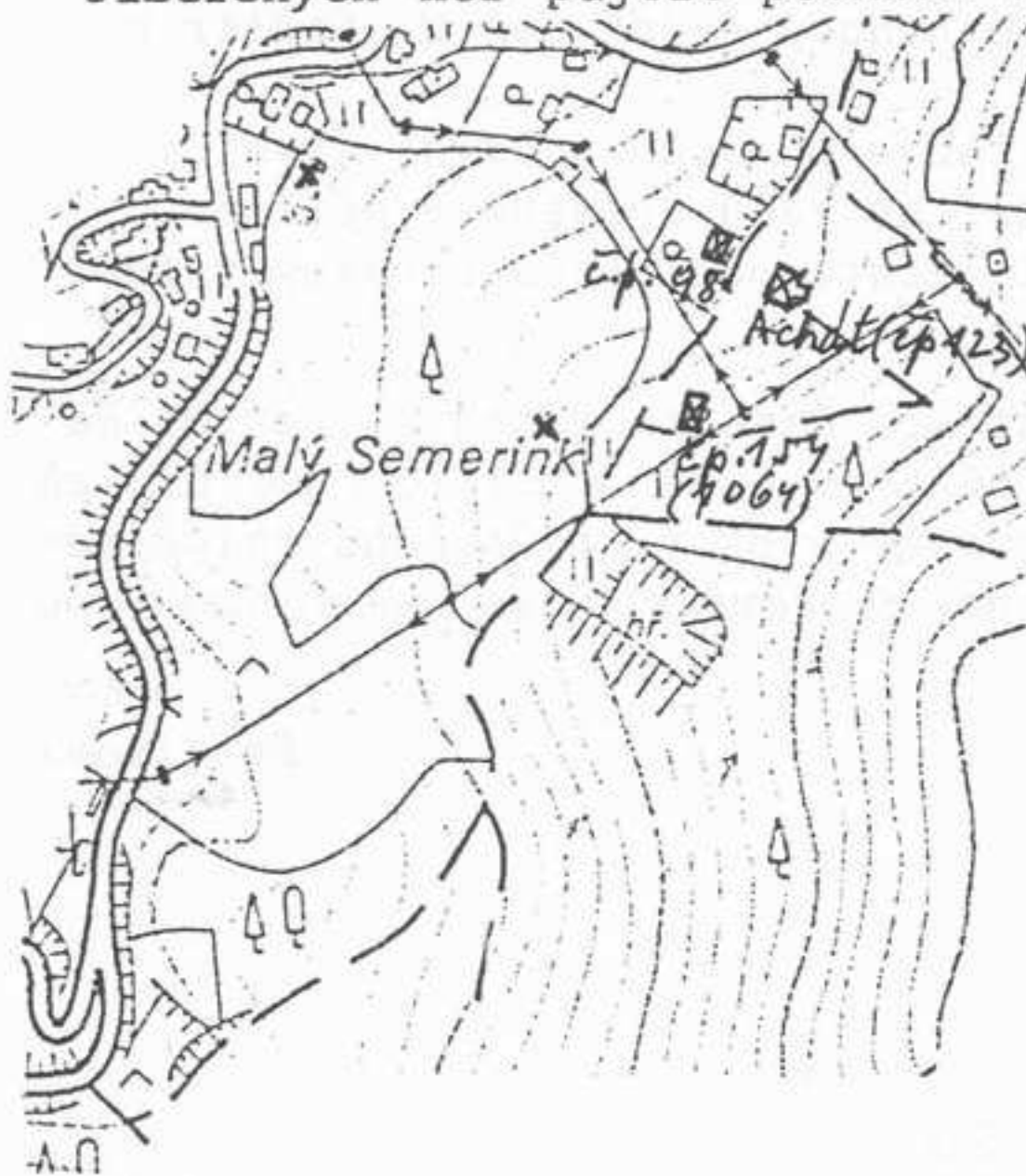

nazvána Eleonora Fichtlová, vrah se, kupodivu, jmenuje Emil Novák (!). Tělo prý leželo v úžlabině mezi dvěma balvany. Důstojník Hejna je v knize uváděn pod svým skutečným jménem. V knize je i nepříliš kvalitní fotografie místa nálezu. Nepamatuji se, že bych snímek viděl ve vyšetřovacím spise, ale to nic nemusí znamenat, asi jsem si to nezapamatoval.

S kopií snímku v ruce jsem letos (v únoru 1995) navštívil znovu ono neveselé místo a pokoušel se snímek ztotožnit po 35 letech s nynějším stavem. Bylo asi tolik sněhu, jako na snímku, ale mezera mezi skalkami, kterou mně p. Hejna kdysi ukazoval, byla vyplněna snad starým senem či slámou a nebylo možno přesně místo určit, přestože jsem se snímek v ruce pobíhal mělkým údolíčkem nad malým krmelcem od skalky ke skalce asi hodinu a půl. Nezbyvá, než po odchodu sněhů odkrýt hromadu (ostatně nijak velkou) shnilé trávy a znovu se podle fotografie pokusit místo přesně identifikovat. V úvahu přicházejí i sousední skalky. Pro jistotu jsem pro čtenáře Patronu nechal snímek vykopírovat také opačně, to pro případ, že by při tištění knihy došlo k obrácení negativu. Pokoušel jsem se (v březnu 1995) znovu nahlédnout do vyšetřovacích spisů na jablonecké kriminálce, ale mnoho se od těch dob změnilo a spis je již uložen mimo Jablonec n.N. kdesi v centrálním archivu a bylo by velice svízelné a věci neúměrné ho odtamtud chtít vydolovat. Pokud by snímek v Patronu nemohl vyjít, nebo by byl ještě méně kvalitní, mohou si přátelé pomníčků a památných míst Jizerských hor půjčit podklad u p. Šourka, kterému jej posílám.

Připojuji také zákres do mapy 1:10 000. Místo smrti A.F. se nalézá několik desítek metrů pod modře značkovanou cestou ze silnice vedoucí Malým Semerinkem kolem nynějšího hotelu Achát do Janova n.N. Na mapě jsou označeny oba domy i místo smrti. Emilem Novákem uváděné místo jsem také navštívil (bílý křížek na skále tam skutečně je a místo jsem také označil do mapky severozápadně od správné lokality),

ale zcela jistě je to místo nesprávně udávané a nevím, kde k němu Emil přišel. V každém případě by byl prostý železný kříž, zapuštěný do tmavé, ale správné skalky, dalším krásným pomníčkem Jizerských hor.

Miloslav Nevrlý
březen 1995

Námět za poznáním:

K R Á S N Ý L E S - D O L N Í Ř A S N I C E

Dobré vlakové spojení z Frýdlantu do stanice Řasnice nám umožní zahájit prohlídku těchto obcí návštěvou kostela sv. Heleny, který se nachází na hranici obcí Krásný Les a Řasnice. Kostel byl ve 14. století ve slohu pozdní gotiky vystavěn a dnešní podobu získal v letech 1769 až 1771 ve slohu baroka. Věž pochází z roku 1725. Kostel několikrát vyhořel, naposledy v noci z 21. na 22. června v r. 1992. Nesmírnou obětavostí místních občanů a hasičů byl požár uhašen. Bylo započato s obnovou a jaké výsledky byly dosaženy každému rád ukáže a podá podrobné informace pan Jiří Rada, který bydlí u kostela.

- přátelé pomníčků a památných míst Jizerských hor najdou na hřbitově za kostelem zazděný smírčí kříž do stěny bývalé márnice.
- při zpáteční cestě bude další zastávka u pamětní destičky Stefana Görlacha, který zahynul v r. 1893 na silnici nedaleko kostela. Podrobnosti této nehody uvádí pan H. Endler v Patronu 1/92.
- další zastávka bude u Kudlichova pomníku v Dolní Řasnici. Životní osudy Dr. Hanse Kudlicha jsou uvedeny v příloze.
- další památky a zajímavosti těchto obcí jsou uvedeny v tur. průvodci: Jizerské hory.

Naše putování ukončíme na zastávce Řasnice nebo ve stanici Řasnice, nebo se vrátíme do Krásného Lesa a navštívíme útulek opuštěných zvířátek, kde si můžeme vybrat čtyřnohého chlupatého kamaráda, který bude věrně doprovázet nás pomníčkáře po toulkách Jizerskými horami.

Jaro 1995

Petřišovi

D r.   H a n s   K u d l i c h

Narodil se v roce 1823 ve Slezsku. Vystudoval práva ve Vídni, kde byl současně postaven do čela studentského hnutí a účastnil se bojů na barikádách, kde byl těžce raněn. V době, kdy se léčil, formuloval zásady zrušení roboty. Jako poslanec z Krnovska byl zvolen do říšského sněmu, kde zveřejnil svůj návrh. Kroměřížský sněm tento návrh schválil a císař Ferdinand podepsal dne 7. září 1848.

Pro význačnou účast na vídeňském povstání musel Hans Kudlich po rozehnutí říšského sněmu uprchnout do ciziny. Po obnovení absolutismu byl dokonce odsouzen k trestu smrti. Ve Švýcarsku vystudoval medicinu a když hrozilo, že bude vydán Rakousku, vystěhoval se do USA. Po pádu absolutismu se směl vrátit.

V roce 1888 se konaly na mnoha místech oslavy 40. výročí zrušení roboty a při této příležitosti vznikla myšlenka postavit pomník na počest předního bojovníka proti robotě. V našem kraji při oslavách v Ludvíkovicích u Děčína byl přítomen i lékař Hans Kudlich, který se v této době léčil v Karlových Varech. Zbytek života prožil v USA, kde v r. 1917 zemřel ve věku 94 let. Na mnoha místech mu obyvatelé postavili pomníky. V našem kraji je to např. Řasnice, Ludvíkovice, Ústěk, Kletečná, Nová Ves u Teplíc a Hrušovany.

Manželé Petříšovi

C O   S E   N E V Y Ř E Š I L O   N A   S C H Ů Z I

- 1) Seznam členů - má někdo nějaký pěkný výtvarný návrh ?
Bylo by vhodné uveřejnit jej s datem 1. září 1995.
- 2) Novoroční vinšování - chce někdo napsat nějaké verše ?
K uveřejnění do zimního vydání.

Každý návrh bude přivítán, pokud se jich sejde více, budou použity v dalších letech.

3) Schröderův pomník ve Višňové - viz Patron 4/1994.

Zatímco u článku o 35. výročí umučení Annelore Feixové si nepřipouštím sebemenší podíl viny na závadném obsahu článku, v tomto případě jsem se nechal přesvědčit k otištění textu i přesto, že jsem tušil, že není všechno v pořádku. Nejdříve proto, že jsem nemohl vyluštit ani řádek, ani letopočet na údajném správném pomníku, a zejména poté, když mi autor H.F. sdělil ze kterých novin a hlavně od kterého nezodpovědného pisálka celý článek opsal.

Teprve mnohem později jsem se od pana Poláčka dozvěděl, že je text přepsán z knihy „Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v Severních Čechách“ od jabloneckého etnografa J.V. Scheybala.

Také pan Tichý na schůzi vzpomínal, že tento pomník kdysi (tedy ještě před rokem 1956) viděl a prý nestál u kostelní zdi, nýbrž uprostřed hřbitova.

Když byl po válce kostel se hřbitovem předáván Čechům, Poláci celý hřbitov zlikvidovali, i se všemi překrásnými pomníky.

Autor článku v Patronu 4/94 je dlouhodobě mimo území republiky, nemůže se k tomu vyjádřit, proto podávám alespoň takovéto vysvětlení.

Jiří Šourek

LETNÍ PŘEMÍTÁNÍ

Za onoho léta jednoho roku, když už jsem si myslel, že Knihu o Jizerských horách znám nazpaměť a nic nového nemůžu najít, vydával jsem se často po různých starých opuštěných, dnes již mnohdy zapomenutých cestách, které ani nejsou na mapách, ale které dosud vedou terénem v mnohých částech Jizerských hor, kupříkladu stoupání proti proudu Jeleního potoka, který dosud teče nejzachovalejší částí jizerskohorské panenské přírody, která se vždy na jaře rozzáří svěží zelení právě vyrašených buků, nebo starý "Steig" od Hlídačů koutů k vodopádu Černého potoka, nebo klikatá cestička nad břehem Smědé u Smědavy. Tenkrát jsem se vydal na horském kole Saskou cestou z Polubného na Jizerku. Zplundrovaný, ale již znovu osázený les po několika kilometrech zůstal za zády, cesta se zužuje a za ohybem u starého můstku přes potok cesta vstupuje do prastarého lesa, jako by se

člověk rázem přenesl na začátek století, kdy byly jizerskohorské lesy hluboké a plné zvěře. I tenkrát v zasychajícím bahně bylo vidět hojné stopy jelenů. Z výšky se ozývali ptáci, jejichž zpěv byl občas přerován křikem dravce. Při okraji cesty kvetly modré hořce s bohatými zvonci květů. Vlevo od cesty, kousek za můstkem je zajímavost: smrk, jehož kořeny vysoko trčí do vzduchu, vzniklá tak, že se malý smrček zakořenil na starém pařezu, který postupně svými kořeny obrostl. Po mnoha letech, když starý pařez vyhnije, zůstanou kořeny ve vzduchu, třeba i několik desítek centimetrů nad zemí. V místech největšího zamokření je cesta zpevněna starými hatěmi. Mladší čtenáři už možná ani nevědí, co to je a přeci bývalo v horách hatových cest bezpočet. Na Jizeru, přes Sedlo Holubníku, na Exkursní cestě nedaleko kříže U Pánaboha, ale nejdelší dvoukilometrový úsek hatí býval ještě

v osmdesátých letech na Mořské cestě nad Josefovým Dolem, kde je už dávno panelovka. Vydejte se po starých cestách i Vy! Najdete na nich ještě mnohé ze zachovalé staré tváře Jizerských hor, což Vám žádný průvodce, žádná mapa neposkytne. Nové pohledy a staré krásy Vám budou odměnou ...

J.Š.

Už jste viděli novou, velkoryse pojatou studánku pod Bukovcem ?

Při silnici z Jiřetína pod Bukovou do Horních Lučan stojí velmi krásný starodávný železný kříž, obrostlý keřem bílého rododendronu.

AKTUALITA

8. května 1995 v odpoledních hodinách byl v parčíku za Jabloneckou poštou odhalen pomník obětem tohoto století, tedy nejen obětem světových válek, ale také obětem komunistického zřízení. Co je však horší, tento pomník původně stál na křižovatce silnic

v Lukášově, jako pomník sovětským osvoboditelům. Po převratu byl pomník odstraněn a jeho kámen byl zkrácen a znovu vyleštěn a použit pro stavbu zmíněného pomníku u pošty.....

TENTO VÝTISK JE NEPRODEJNÝ
a slouží výhradně pro vnitřní potřebu našeho sdružení
a jeho členů !

Příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání
zašlete nejpozději do konce července 1995 !